

2000



COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

CEMAT (2000) 7

Evropska konferencija ministara odgovornih za regionalno planiranje („CEMAT”)

Vodeći principi za održivi prostorni razvoj evropskog kontinenta



**Usvojeno na 12. zasedanju Evropske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje
7-8. septembra, 2000. godine u Hanoveru**

10 tačkaka programa za bolje povezivanje regiona Evrope*

Mi, ministri država Saveta Evrope koji prisustvujemo 12.-om zasedanju Evropske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje u Hanoveru 7. i 8. septembra 2000. godine, razmatrali smo doprinos koji politika prostornog razvoja može ostvariti kako bi se postigao cilj socijalne povezanosti u Evropi.

Želimo da se zahvalimo Parlamentarnoj Skupštini i Kongresu lokalnih i regionalnih vlasti Evrope, na njihovom učešću i doprinosu, naročito na poslu koji je izveden u planinskim regionima.

- **Verujemo** da socijalna kohezija u Evropi, koja je definisana kao jedan od glavnih ciljeva Saveta Evrope, od strane čelnika država i vlada naših članica na njihovom drugom samitu 10/11. oktobra, 1997. godine, mora biti praćena politikom održivog prostornog razvoja koja usklađuje kako socijalne, tako i ekonomske zahteve u okviru teritorije sa njenim ekološkim i kulturnim funkcijama;
- **Smatramo da je jedna od namera Saveta Evrope** da ojača lokalnu i regionalnu demokratiju u Evropi, pomoću uravnoteženog teritorijalnog razvoja našeg kontinenta;
- **Smatramo** Savet Evrope za evropsku organizaciju u kojoj sve države Evrope mogu da sarađuju na osnovu jednakih prava i smatraju Evropsku Konferenciju ministara odgovornih za regionalno planiranje i njen Savet, kao odgovarajuće političko telo za doprinos koordinaciji već utvrđenih ciljeva i strategija teritorijalnog razvoja širom Evrope;
- **Ubedeni smo** da transevropska, interregionalna i transgranična saradnja među državama, regionalnim i lokalnim vlastima u oblasti prostornog razvoja, mora biti ojačana posebno među zemljama Zapadne, Centralne i Istočne Evrope, sa namerom da se osigura socijalna i teritorijalna kohezija evropskog kontinenta kao celine.

* Usvojeno na 12. zasedanju Evropske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje 7. i 8. septembra, 2000. godine u Hanoveru

Rezultati naše konferencije su sledeći:

1. Smatramo da je usvojeni dokument pod nazivom „Vodeći principi za održivi prostorni razvoj evropskog kontinenta”

- najveći doprinos implementaciji strategije socijalne povezanosti, koja je usvojena na drugom Samitu čelnika država i vlada zemalja članica 1997. godine;
- okvirni dokument o politici koja uzima u obzir relevantne aktivnosti Saveta Evrope i njegovih tela, posebno rad njegove Parlamentarne Skupštine i Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Evrope, na polju politike prostornog razvoja kontinenta; koja bi mogla da doprinese jačanju procesa evropske integracije pomoću transgranične, interregionalne i transnacionalne saradnje;
- povezana strategija integrisanog i regionalno usklađenog razvoja našeg kontinenta, zasnovana na principima supsidarnosti i uzajamnog delovanja, jača konkurentnost, saradnju i solidarnost između lokalnih i regionalnih vlasti preko granica, samim tim doprinoseći demokratskoj stabilnosti Evrope;
- opšte direktive koje će ojačati proces evropske integracije kroz transgraničnu, interregionalnu i transnacionalnu kooperaciju.

2. Preporučujemo našim nacionalnim i regionalnim vlastima da:

- „Vodeće principe” koriste kao osnovu nacionalnog i regionalnog planiranja i mera za prostorni razvoj;
- „Vodeći principi” budu odgovarajuće implementirane u nacionalne i interregionalne projekte prostornog razvoja;
- saradnja sa centralnim, istočnim i jugoistočnim evropskim zemljama koje prolaze kroz reforme, bi trebalo da im pomogne da utemelje regionalna, vladina i administrativna tela koja će nastaviti i pojačati svoj rad kako bi se olakšala prostorna integracija raznih regiona Evrope.

3. Podržavamo

- Napredak koji je načinjen u koordinaciji već utvrđenih ciljeva prostornog razvoja i strategija u Evropskoj Uniji (ESDP), kao i regionalne mehanizme saradnje, region Baltičkog mora (VASAB 2010), region Severnog mora (NorVision) i centralnoj i jugoistočnoj Evropi (VISION PLANET) u regionu Mediterana (MED-OCC i ARCHIMED), kao i regionalne mehanizme saradnje (na primer: Central European Initiative, Black Sea Economic Cooperation Council, Baltic States Council).

4. Slažemo se

- da saradujemo na konkretnim projektima prostornog razvoja u područjima saradnje INTERREG III B i pozivamo sve zemlje članice Saveta Evrope, bez obzira na to da li žele da pristupe Evropskoj Uniji ili ne, da budu uključene u saradnju za prostorni razvoj među članicama Evropske Unije. Ovo se, takođe, odnosi i na saradnju u sferi prostornog istraživanja;
- da se nastavi projekat forum, prvi put predstavljen od strane Nemačke u okviru nacrtu INTERREG aktivnosti.

5. Pozivamo

- Evropsku Uniju da preispita važeće propise prema kojima se sprovodi projekat saradnje između INTERREG inicijativa i programa PHARE i TACIS, kako bi se omogućila bolje usaglašena saradnja,
- zemlje koje nisu članice Evropske Unije, da u isto vreme istraže svoje mogućnosti za postizanje bolje saradnje među programima o kojima je već bilo reči.

6. Predlažemo

- da države na Crnom moru i u evropsko-mediteranskom regionu saraduju na izradi odgovarajućih vizija prostornog razvoja, okrenutim ka budućnosti i zasnovanim na dokumentu „Vodeći principi”.

7. Naglašavamo

- da mora biti omogućen ubrzan razvoj i implementacija panevropske transportne mreže (posebno deset panevropskih transportnih koridora), kao neophodnog preduslova za dobru pristupačnost velikim područjima širom celog kontinenta, i ističemo da se postignuti dogovori o obliku mreže moraju, ako je potrebno, preispitati uz povećano uzimanje u obzir aspekata koji se tiču okruženja i održivog prostornog razvoja,
- da dijalog između Evropske Konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT) i evropskih institucija, posebno Evropske Komisije i internacionalnih organizacija, kao što je OECD i institucije Ujedinjenih Nacija (ECE/CSD) o problemima prostornog razvoja bude intenziviran, kako u Evropi, tako i izvan njenih granica i da podela odgovornosti među tim institucijama treba da bude jasnije definisana, kako bi se izbeglo umnožavanje aktivnosti.

8. Zahtevamo

- da evropske institucije za finansiranje primenjuju Vodeće principe kao širu osnovu, kada odlučuju o obezbeđivanju pomoći projektima prostornog razvoja.

9. Pozivamo Komitet ministara Saveta Evrope

- da doprinesu sprovođenju Vodećih principa, posebno putem instrumenata Saveta Evrope,
- da uzme u obzir dokument „Vodećih principa” i njegov integralni pristup pri donošenju odluka u diskusijama i glasanju u Komitet ministara o projektima sa prostornim uticajem,
- da održava međuvladin program Organizacije aktivnosti Evropske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT)
- da odmah započne program obučavanja, kako bi pomogao regionalnim i lokalnim vlastima novih zemalja članica Saveta Evrope, da koliko je moguće dobro izvrše zadatke koji su u njihovoj nadležnosti,
- da se Komitet Starijih zvaničnika preobrazi u mešovit komitet.

10. Pozivamo lokalne i regionalne vlasti Evrope

- da podrže napore koje čini Evropska Konferencija ministara odgovornih za regionalno planiranje, u postizanja regionalno uravnoteženog održivog razvoja u Evropi, primenjujući principe partnerstva i uzajamne pomoći.

Prosledićemo rezultate naše konferencije našim vladama i parlamentima i učinićemo ih dostupnim javnosti.

Organizacija 13. zasedanja Evropske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje*

Ministri koji su učestvovali na 12-oj sednici Evropske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje

izražavaju svoju srdačnu zahvalnost Vladi Nemačke koja je organizovala 12. sednicu i za njihovu gostoljubivost;

smatraju da je poželjno, sa operacionalne i racionalne tačke gledišta, da isti plenarni Komitet bude odgovoran i za pripremanje ministarskih sastanaka i za sprovođenje bilo kojeg međuvladinog programa aktivnosti, koji je vezan za održivi regionalni razvoj širom Evrope;

smatraju da regionalno planiranje prostornog razvoja i povezanost seoskih područja ne mogu biti promovisani i sprovedeni bez aktivnog uključivanja državnih, regionalnih i lokalnih predstavnika;

sa zadovoljstvom prihvataju ponudu Vlade Slovenije da bude domaćin 13.-e sednice njihove Konferencije u Ljubljani 2003 godine;

su odlučili da će teme njihove 13.-e sednice biti:

Sprovođenje strategije i vizije održivog prostornog razvoja Evropskog kontinenta

upućuje Komitetu Starijih zvaničnika:

1. da naprave neophodne dogovore za pripremu 13.-e sednice i da osiguraju sprovođenje rezolucije usvojene na 12.-oj sednici;

2. da organizuju pre sledeće ministarske Konferencije, Forum sa Parlamentarnom Skupštinom i Kongresom lokalnih i regionalnih vlasti Evrope u cilju sagledavanja stavova izabranih državnih, regionalnih i lokalnih predstavnika o sprovođenju odluka donesenih na 12-oj sednici Evropske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje i o glavnim temama koje će biti razmatrane na sledećoj sednici;

* Rezolucija br. 2 usvojena je na 12-oj sednici Evropske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje od 07 – 08. septembra, 2000. godine u Hanoveru

3. da nastave da formulisanje konkretnih i održivih rešenja i politika na osnovu „Vodećih principa” koji su usmereni ka boljoj teritorijalnoj povezanosti i uravnoteženom razvoju Evropskog kontinenta;

4. da podupiru transnacionalnu i međuregionalnu saradnju izvođenjem razvojnih projekata podržanih od strane instrumenata EU i međunarodnih finansijskih institucija i da posveti posebnu pažnju seoskim regionima, planinskim područjima i slivovima reka i regionu Sredozemlja. Molimo Komitet Starijih zvaničnika da predstave konkretne rezultate ili procene na sledećoj CEMAT Konferenciji.

pitamo Komitet ministara Saveta Evrope da nastave obezbeđivati sekretarijat Konferencije sa potrebnim sredstvima u cilju organizacije sledeće sednice i da izvrši neophodan posao između sednica.

Vodeći principi za održivi prostorni razvoja evropskog kontinenta

Sadržaj

Predgovor

I Doprinis Vodećih principa implementaciji politike socijalne kohezije Saveta Evrope

II Politike prostornog razvoja u Evropi: nov kontinent – veliki izazovi i mogućnosti

III Specifična uloga privatnog sektora u prostornom razvoju

IV Principi politike planiranja održivog razvoja u Evropi

V Mere prostornog razvoja različitih tipova evropskih regiona

VI Jačanje saradnje između država članica Saveta Evrope i učešće regiona, opština i građana

Pregled

Prilog

Tabela 1 Evropa u poređenju sa drugim svetskim regionima

Tabela 2 Bruto nacionalni proizvod po glavi stanovnika u \$ izražen u paritetu kupovne moći 1997.

Karte

Karta 1 Države članice Saveta Evrope

Karta 2 Panevropska transportna mreža

Karta 3 Socijalna kohezija u Evropi

Predgovor

(1) Prošla decenija je svedočanstvo odlučnih i istorijskih koraka za evropsku integraciju; novi zadaci i prioriteti Saveta Evrope su rezultat toga. U predstavljenim „Vodećim Principima za održivi prostorni razvoj evropskog kontinenta”, Evropska konferencija ministara odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT) daje doprinos strategiji socijalne kohezije. „Vodeći Principi” naglašavaju teritorijalnu dimenziju ljudskih prava i demokratije. Njihov cilj je da odrede mere politike prostornog razvoja po kojima ljudi u svim državama članicama Saveta Evrope mogu postići prihvatljive standarde življenja. To je neophodan preduslov za stabilizaciju demokratskih struktura u Evropskim regionima i opštinama.

(2) „Vodeći Principi” su zasnovani na Evropskoj Povelji za regionalno/prostorno planiranje (Torremolinos Charter, 1983)ⁱ. Ta Povelja postavlja principe za državne i evropske politike sačinjene da poboljšaju prostornu organizaciju 22 države članice Saveta Evrope i da reše probleme širenja izvan državnih granica.

(3) Savet Evrope sada uključuje 41 državu članicu i pokriva – sa nekoliko izuzetaka – Evropski kontinent kao i severnije delove azijskog kontinenta. Kao prvo, skoro sve evropske države su jedinstvene u podršci ljudskim pravima i demokratiji; Savet Evrope je

postigao kontinentalni značaj. „Vodeći Principi” imaju za cilj da obezbede aktivno učestvovanje svih regiona i opština u procesu evropskih integracija i demokratizacije. U tom pogledu, jaz između „dve Evrope”, npr. između starih i novih članova uključujući njihove regione i opštine, trebalo bi što pre premostiti.

(4) Evropski kontinent karakteriše raznolikost. Sprovođenje odgovarajućih principa održivog razvoja na nivou Evrope, mora biti organizovano podjednako kako na nivou država, tako na regionalnim i lokalnim nivoima. „Vodeći principi” podržavaju principe pomoći i reciprociteta kao preduslova za demokratiju, kao i za nameru da se očuva „jedinstvo u raznolikosti”, kao zaveštanja Evropi od strane njene istorije i geografije.

(5) „Vodeći Principi za održivi prostorni razvoj evropskog kontinenta” nude državama članicama Saveta Evrope – uključujući i njihove regione i opštine – prilagodljivost i dalekovidne obrasce za saradnju. Oni predstavljaju viziju ili koncept za održivi razvoj usmeren ka različitim političkim i društvenim telima koja rade na različitim nivoima unutar i izvan organa uprave i administracija, pripremajući našu budućnost kroz njihove aktivnosti. Prihvatanje ovih političkih vodiča, zasnovano je na dobrovoljnoj saradnji. Oni nisu pravno obavezujući.

Doprinos Vodećih principa implementaciji politike socijalne kohezije Saveta Evrope

(6) Nakon nekoliko decenija, Evropa je 1989. godine izašla iz političkih podela, koje su podrazumevale ne samo razilaženja u organizaciji ekonomskih, već čitavih društvenih sistema. Od tada se demokratska Evropa proširila sa 22 na 42 članice (vidi Kartu 1), tako da sada prostor Saveta Evrope ima 770 miliona stanovnika, što čini 14% svetske populacije (vidi Prilog, Tabela 1). Sa prijemom novih država, ekonomski dispariteti između članica Saveta Evrope su se povećali. U 14 prvih zemalja-članica, BDP/per capita (meren u obračunatoj kupovnoj moći) iznosi 20 000 SAD \$, dok je u 11 novih manji od 5 000 SAD \$ (vidi Prilog, Tabela 2). Posmatrano u apsolutnim i svetskim odnosima, evropski BDP, koji iznosi i do 9.9 milijardi SAD \$ (1995), veći je od država koje su potpisale Severno američki dogovor o slobodnoj trgovini (NAFTA) – 7.9 milijardi SAD \$. Međutim, kada je izražen u relativnom smislu prema broju stanovnika, BDP iznosi 12 000 SAD \$, što je značajno ispod nivoa NAFTA-e (20 000\$), ali je znatno iznad Latino-američke slobodne trgovinske zone MERCOSUR (5 000\$).

(7) Kao odgovor na ove društvene razlike, Šefovi i Vlade država članica su na drugom Samitu Saveta Evrope u oktobru 1997. godine, objavile da je „socijalna kohezija jedna od najvažnijih potreba proširene Evrope”ⁱⁱ. Oni su obavezali Komitet ministara „da definiše strategiju socijalne kohezije koja će odgovoriti izazovima u društvu”ⁱⁱⁱ. Evropska konferencija ministara odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT), bi takođe trebalo da da svoj doprinos u postizanju ovog cilja, promovišući održivi i regionalno uravnotežen razvoj svih evropskih regiona. Ovo bi trebalo da doprinese jačanju demokratskih struktura u regionima i opštinama

Saveta Evrope i poboljšanju evropske konkurentnosti u svetskim okvirima.

(8) „Vodeći principi za održivi prostorni razvoj evropskog kontinenta”, u skladu sa konceptom održivosti, uzimaju u obzir potrebe svih stanovnika evropskih regiona, bez ugrožavanja osnovnih prava i razvojnih mogućnosti budućih generacija. Oni posebno imaju za cilj harmonizaciju ekonomskih i socijalnih zahteva teritorije sa njenim ekološkim i kulturnim funkcijama, koja bi na taj način doprinela dugoročnom i uravnoteženom prostornom razvoju velikih razmera. Sprovođenje „Vodećih principa” stoga zahteva blisku saradnju između prostornog planiranja i sektorskih politika koje svojim merama utiču na prostorne strukture u Evropi (politike prostornog razvoja). Vodeći principi takođe uzimaju u obzir međunarodnu kooperaciju na svetskom nivou, na primer u kontekstu Komisije za održivi razvoj pri UN.

(9) Vodeći principi izvlače zaključke iz različitih dokumenata Saveta Evrope. To su u najvećoj meri Nacrt evropske konvencije o transgraničnoj saradnji između lokalnih zajednica ili uprava^{iv}, Torimolinosovska Povelja, analize za Strategiju regionalnog planiranja Evrope^v, Evropska Povelja za lokalnu samoupravu^{vi} i Nacrt Povelje regionalne samouprave^{vii}. Dokument uzima u obzir i Perspektive prostornog razvoja Evrope^{viii} (ESDP), dokument EU, Baltičku Agendu 21^{ix} i postojeće strategije regionalnog razvoja za pojedina područja Evrope, kao što su: Vizija i strategije za područja oko Crnog mora (VASAB^x – 11 država), Strukturne sheme za Beneluks^{xi} (3 države) i Strategiju za integralni prostorni razvoj Centralne, Jadranske i Dunavske Evrope^{xii} (VISION PLANET - 12 država, za sada).

Karta 1

Države članice Saveta Evrope



Ostrva i prekomorski regioni država članica nisu u celini ili nisu uopšte prikazani

Politike prostornog razvoja u Evropi: nov kontinent – veliki izazovi i mogućnosti

(10) Prepoznavanje kontinentalne dimenzije Saveta Evrope, otvara nove mogućnosti za politike prostornog planiranja i istovremeno ih izlaže novim izazovima. U sve značajnijoj globalizaciji, evropski kontinent mora zadržati svoju ekonomsku poziciju u svetskim okvirima. Specifični potencijali evropskog kontinenta, koje bi trebalo potpunije iskoristiti, mogu se prepoznati u pejzažima i kulturama koje su oblikovale Evropu, razvoju uzajamne podrške i saradnje među različitim područjima kontinenta

i u procesu integracije zapadne, istočne, južne i severne Evrope.

1. Međukontinentalne veze kao strateški elementi evropske politike prostornog razvoja

(11) Posebne razvojne mogućnosti evropskog kontinenta, proizilaze iz njene geografske situacije, koju karakteriše sve propustljivija veza sa Azijom i skoro 100 000 km dugačke obale.

(12) S obzirom na to, da je Azija najgušće naseljeni kontinent na svetu sa generalno

visokom stopom ekonomskog rasta, otvara se mogućnost unapređenja potencijala koja je ponuđena preko kopnenog mosta između istočnih članica Saveta Evrope (naročito Ruske Federacije, država koje izlaze na Crno more i Grčke) i Srednjeg i Dalekog istoka, naročito razvojem novih trgovinskih koridora. Istočno krilo Evrope bi tada postalo osnovno područje za trgovinu i saradnju između Evrope i Azije. U ovom kontekstu, naročito su važni razvoj i organizacija energetskih i saobraćajnih mreža.

(13) Trgovinski tokovi između Evrope i novih ekonomskih blokova na drugim kontinentima kao što su MERCOSUR, NAFTA i ASEAN, stabilno se pojačavaju, s obzirom na proces ekonomske globalizacije. Okeani se razmatraju kao značajni resursi za budućnost i pomorski saobraćaj je sve konkurentniji. Mnogi priobalni regioni trebalo bi da imaju koristi od razvoja moderne pomorske ekonomije, koja pored špediterskih aktivnosti uspeva da obuhvati, na primer, specifične nove tehnologije, eksploataciju pomorskih resursa i održivi međunarodni turizam. Preduslov je postojanje dinamičnih luka u priobalnim područjima kontinenta, efikasno povezanih sa zaleđem.

(14) Udaljenost Evrope i Severne Afrike, koja se smanjuje zahvaljujući novim sredstvima komunikacije i transporta i ubrzan porast broja stanovnika na južnoj obali Mediterana, stvara potrebu za tešnom saradnjom između svih evropskih i afričkih zemalja koje izlaze na Sredozemno more. Ovo se naročito odnosi na intenzivniju saradnju na ekonomskom i polju turizma kao i na veće upotrebu prirodnog i kulturnog nasleđa u urbanom i regionalnom razvoju. Da bi se omogućio i uspostavio uravnoteženiji, održivi i integralni razvoj Euro-mediteranskog regiona, ekonomski i socijalni razvoj evropskog dela mediteranskog regiona moraju biti praćeni odgovarajućim politikama prostornog razvoja. Na polju programa saradnje trebalo bi omogućiti efikasno sadejstvo i saradnju između odgovarajućih programa podrške Evropske Unije (vidi: Paragraf 72).

(15) Osim toga, sa 290 miliona posetilaca u 1992. godini koji dolaze izvan Evrope, ona je vodeća svetska međunarodna turistička destinacija i raspoložive prognoze predviđaju dvostruko povećanje tog broja do 2020. godine. Međunarodna turistička ekonomija je, sa svojim

mogućnostima i rizicima, stoga, značajan strateški element evropskog prostornog razvoja. Turistički razvoj se usredsređuje na najatraktivnije, ali i na envajronmentalno i kulturno najosetljivija područja Evrope. Ovo se naročito odnosi na priobalna područja, najviše Mediteran, ostrva, određene doline, Alpe i druge planinske vence, mnoga prirodna područja i različite istorijske gradove i ostala značajna mesta sa stanovišta istorije civilizacije.

2. Raznovrsnost kultura

(16) Evropu karakteriše kulturna raznovrsnost, sa regionalnim, nacionalnim i transnacionalnim uticajem, a samo jedna od indikacija je broj od oko 60 jezika koji se u njoj govore. Raznolikost kultura je uticala na načine izražavanja (jezici, muzika, slikarstvo, arhitektura itd.), kao i na specifičnost ekonomskih delatnosti, stambene izgradnje, korišćenja slobodnog vremena i mobilnosti. Ove kulture su u velikoj meri oblikovale raznolikost pejzaža, gradova i naseljskih matrica, kao i arhitektonsko nasleđe Evrope. Ovaj kulturni diverzitet, koji je u prošlosti bio izvor tenzija i konflikata, danas predstavlja neprocenljiv potencijal za održivi prostorni razvoj. Moderne forme društveno-ekonomskog i tehnološkog razvoja ne bi trebalo da dovedu u pitanje kulturne identitete. Granadska Konvencija o konzervaciji evropskog arhitektonskog nasleđa (Savet Evrope, 1985.), La Valetovska Konvencija o zaštiti arheološkog nasleđa (Savet Evrope, 1992.), kao i Firentinska Povelja o zaštiti istorijskih parkova i vrtova (ICOMOS-IFLA, 1981.) sadrže važne principe za konzervaciju i povećanje kulturnog nasleđa u kontekstu održivog prostornog razvoja.

3. Veliki evropski regioni kao osnova uzajamne podrške i saradnje

(17) Evropska socijalna kohezija je pojačana transnacionalnom saradnjom unutar velikih evropskih regiona. Jedna od njih, između ostalog, je Evropska Unija za koju principe prostornog razvoja i ciljeve saradnje definišu Perspektive prostornog razvoja Evrope (ESDP). Unutar EU postoje, po redu, nekoliko područja međunarodne saradnje, kao što su alpski i severnomorski region. Nekoliko godina su ovi regioni bili u žiži velikog broja projekata saradnje sa ciljem jačanja uravnoteženog regionalnog razvoja. Izvan Unije ili preklapajući se sa njom, dešava se transnacionalna saradnja u baltičkom regionu, u jugoistočnoj Evropi, dunavskom, kao i u regionu Barenčovog mora i Inicijative Severne dimenzije (Northern Dimension Initiative). (vidi Paragraf 71)

(18) U kontekstu ekonomske integracije i globalizacije, pored željenog podsticaja ekonomskog rasta, pronađeni su i negativni uticaji na primer, na životnu sredinu i socijalnu koheziju. Postoji rizik, naročito u novim državama članicama, da se razvijaju samo izolovana područja rasta oko metropolitanskih regiona, a da su druga područja u okviru Saveta Evrope sa gradovima različite veličine, kao i ruralna područja, isključena iz razvojnog procesa. Međutim, Evropa ima potencijala da dostigne policentrični razvoj, sa značajnim područjima rasta, uključujući i ona na periferiji, organizovanim kao urbane mreže koje će obezbediti dinamičnost i neophodne eksterne ekonomije obima za privlačenje dodatnih investicija. Policentrični razvoj, takođe, doprinosi smanjenju pritiska na životnu sredinu i socijalnih tenzija i pomaže u stabilizaciji demokratskih struktura. Jednostavna reprodukcija modela centar-periferija širom Evrope, jednako bi štetila centru koliko i periferiji i ne bi odgovarala istorijskom razvoju različitih naseljskih obrazaca na kontinentu. Veća integracija naseljenih područja unutar i između velikih evropskih regiona je od suštinskog značaja za uspostavljanje novih razvojnih procesa u udaljenim delovima Evrope,

što može dovesti do dugoročnog jačanja njihovih urbanih struktura i učiniti ih konkurentnijim.

(19) Pored metropolitanskih područja, gradovi-kapije kroz koje prolaze komunikacije i obavlja se trgovina sa drugim kontinentima (na primer, gradovi sa lukama, aerodromima, sajmovima, kulturni centri) predstavljaju korak unapred ka modelu policentričnog rasta celog kontinenta.. Dok su se gradovi-kapije u prošlosti razvijali u zapadnim i južnim priobalnim regionima, mogućnosti za razvoj ovih gradova na istočnoj periferiji Evrope je danas rezultat pojave novih transportnih i energetske koridora ka Aziji.

(20) Transevropske transportne mreže Evropske Unije, panevropski koridori i područja i TINA mreža u pridruženim zemljama (čija je kičma obezbeđena panevropskim koridorima) zajedno obezbeđuju kostur novoj evropskoj transportnoj infrastrukturi. Njihov je prioritet povezivanje metropolitanskih područja. Karta 2 - Panevropska saobraćajna mreža, ilustruje prioritete evropske saobraćajne politike, dok prikazuje odluke EU, rezultate tri Panevropske konferencije ministara saobraćaja i radne grupe odgovorne za određivanje infrastrukturnih potreba u pridruženim državama – Određivanje potreba za saobraćajnom infrastrukturu (Transport Infrastructure Needs Assessment – TINA). Predstavljanje panevropske transportne mreže međutim, uspostavlja samo početnu tačku stvarne pan-evropske transportne politike koja je utoliko hitnija koliko zagušenja u saobraćaju dostižu neprihvatljive razmere, železnička mreža u mnogim evropskim regionima zahteva hitnu modernizaciju, vodeni i pomorski putevi su nedovoljno iskorišćeni i čini se da se pritisak na životnu sredinu se ne smanjuje.

(21) S obzirom na to, porast trgovine između geografski udaljenih područja, čini neophodnim ponovno razmatranje reviziju organizacije transportnih sistema. Kada sve opcije budu uzete u obzir sa stanovišta celog kontinenta, alternativni pravci, naročito u vezi sa trenutno manje korišćenim vidovima transporta, mogli bi da budu konkurentniji od međugradskih.

Vodeći principi za održivi prostorni razvoj evropskog kontinenta



The Trans-European Transport Network, Pan-European Transport Corridors and Areas

- Member States of the Council of Europe and States which have applied for full membership
- Other countries

Trans-European Transport Network

- | | | |
|---|--|------|
| Existing | Planned | |
| | | Road |
| | | Rail |

Pan-European Transport Corridors

- I** Helsinki-Tallinn-Riga-Kaunas-Warszawa
Branch A: Riga-Kaliningrad-Gdansk
- II** Berlin-Warszawa-Minsk-Moskva-Nizhnij Novgorod
- III** Berlin/Dresden-Wroclaw-Katowice-Krakow-Lviv-Kyjiv
- IV** Dresden/Nürnberg-Praha-Wien/Bratislava-Győr
-Budapest-Bucuresti-Arad-Craiova/Constanta
-Sofija-Thessaloniki/Plovdiv-Istanbul
- V** Venezia-Trieste/Koper-Ljubljana-Maribor
-Slovenian/Hungarian border-Budapest
-Hungarian/Ukrainian border-Uzgorod-Lviv(Kyjiv)
Branch A: Bratislava-Zilina-Kosice-Uzgorod
Branch B: Rijeka-Zagreb-Croatian/Hungarian border
-Budapest
Branch C: Ploce-Sarajevo-Osijek-Budapest

- VI** Gdansk-Katowice-Zilina
Branch A: Grudziadz-Poznan
Branch B: Katowice-Ostrova - Corridor IV

- VII** Danube

- VIII** Durres-Tiranë-Skopje-Sofija-Plovdiv-Burgas-Varna

- IX** Helsinki-St. Petersburg-Moskva/Pskov-Kyjiv
-Ljubasevka-Chisinau-Bucuresti-Dimitrovgrad
-Alexandroupoli
Branch A: Ljubasevka-Odessa
Branch B: Kyjiv-Minsk-Vilnius-Kaunas
-Klaipeda/Kaliningrad

- X** Salzburg-Villach-Ljubljana-Zagreb-Beograd-Nis-Skopje
-Thessaloniki
Branch A: Graz-Maribor-Zagreb
Branch B: Beograd- Novi Sad-Budapest
Branch C: Nis-Sofija - Corridor IV
Branch D: Bitola-Florina-Via Egnatia-Igoumenitsa

Pan-European Transport Areas

- Barents Euro-Arctic
- Black Sea Basin
- Mediterranean Basin
- Adriatic/Ionian Seas

Izvori: Odluke Pan-evropske konferencije ministara odgovornih za saobraćaj; Evropska Unija; Radna grupa „Saobraćajna infrastruktura zahteva određivanje (TINA)” u pridruženim članicama
Ostrva i prekomorski regioni država članica nisu u potpunosti ili nisu uopšte prikazani

4. Integracija starih i novih država članica

Prostor

(22) Ekonomska integracija starih i novih država članica Saveta Evrope se ubrzano povećava. Uprkos značajnom poboljšanju koji je već postignut u njihovom približavanju, još uvek postoje značajni izazovi koji stoje na putu ka socijalnoj koheziji Evrope i uglavnom su rezultat razlika u životnom standardu između Istoka – Zapada (vidi Kartu 3). Najveći napor mora se uložiti u poboljšanje infrastrukture, razvoj pograničnih, ruralnih i zaostalih regiona i jačanje malih i srednjih gradova. Politika mora

biti usmerena ka rastu, zasnovana na boljoj integraciji regionalnih i transportnih politika i boljoj kooperaciji sa privatnim sektorom i mora uzeti u obzir zahteve zaštite životne sredine kroz odgovarajuće procene uticaja na životnu sredinu. Razvoj novih komunikacionih tehnologija, takođe će značajno doprineti integraciji starih i novih država članica Saveta Evrope kroz povećanu razmenu informacija i „know-how”-a.

Specifična uloga privatnog sektora u prostornom razvoju

(23) Privatna ulaganja predstavljaju jednu od osnovnih pokretačkih snaga društvenog i samim tim, prostornog razvoja. Jedan od najznačajnijih zadataka politike prostornog planiranja sastoji se u privlačenju privatnih investicija u skladu sa ciljevima politike planiranja, očekivanim perspektivama i planiranom sigurnošću. Zajedno sa relevantnim sektorskim politikama, politika prostornog razvoja treba da doprinese porastu privlačnosti opština i regiona za privatna ulaganja na regionalnom i lokalnom nivou na način koji je u skladu sa javnim interesima.

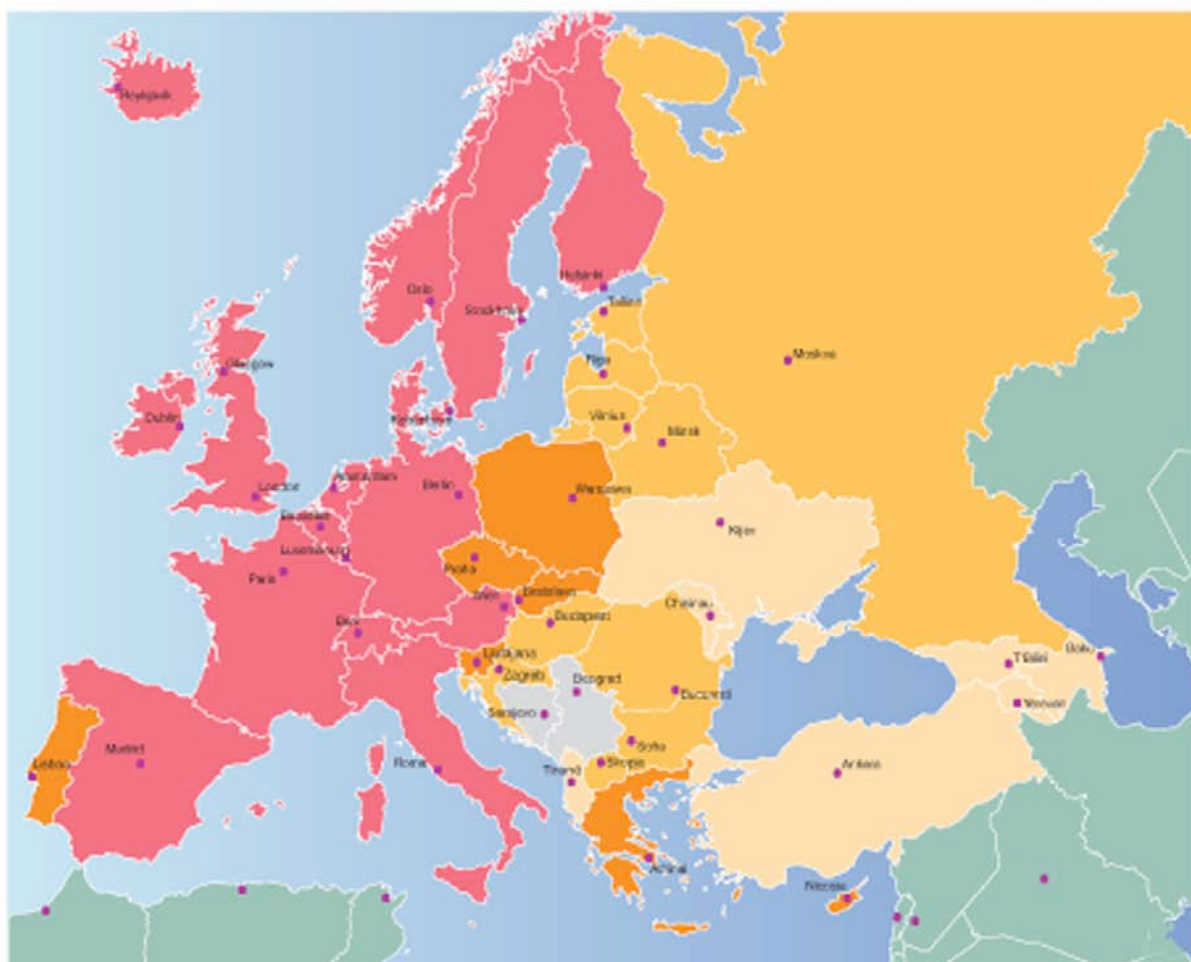
(24) Privatno finansirani opsežni projekti moraju već u ranoj fazi biti usklađeni sa perspektivama razvoja regiona u kojima se realizuju. Na taj način veliki projekti kao brze pruge sa svojim čvornim tačkama, teretnim centrima, aerodromima, kongresni centri itd., kada su usaglašeni sa dugoročnim ciljevima prostornog planiranja mogu proizvesti značajne efekte na polju ekonomskog razvoja u okolnim područjima i doprineti njegovom prostorno uravnoteženom razvoju. Naročito upravne vlasti moraju obezbediti da od višestrukih efekata velikih razvojnih projekata imaju koristi i gradovi i opštine u okruženju. Na ovakav način, politika prostornog razvoja doprinosi smanjenju konkurencije između lokalnih vlasti koja šteti,

što pozitivno utiče na ukupnu klimu za investiranje. (25) Atraktivnost mnogih evropskih regiona za direktna ulaganja mora da se poveća. Trendovi u prošloj dekadi pokazuju da su direktna strana ulaganja bila nejednako distribuirana na evropskom kontinentu. U periodu od 1994 - 96. godine bilo je sedam puta više investicija u starim nego u novim članicama koje se suočavaju sa značajnim investicionim zahtevima za modernizaciju njihove prostorne i naseljske strukture (vidi Tabelu 2).

(26) Zbog toga što ne postoji dovoljno javnih finansija dostupnih da pokriju društvene potrebe, posebno za tehničku i društvenu infrastrukturu i njihove prateće servise, privatne investicije u narednom periodu trebalo bi da doprinesu dostizanju ciljeva regionalnog razvoja. Podrška mora biti data partnerstvima između javnog i privatnog sektora koji se razvijaju u nekad ograničenim sferama za javni sektor.

Karta 3

Socijalna kohezija u Evropi



Socijalna kohezija u Evropi je ovde predstavljena „Indeksom ljudskog razvoja” koji je sastavljen za sve države članice Ujedinjenih Nacija u kontekstu Programa za razvoj UN. Ovaj indeks je sastavljen od sledeća tri, podjednako značajna indikatora:

- Životni vek
- Udeo u obrazovanju
- Dohodak

Njihova vrednost varira od 0 do 1.

- Ispod 0.73
- Od 0.73 – 0.80
- Od 0.80 – 0.87
- >0.87
- Nema podataka za države članice Saveta Evrope ili za države - kandidate

Područja sa niskim vrednostima indikatora, uglavnom su ona sa kraćim životnim vekom, slabim udelom u obrazovanju i niskim dohotkom po stanovniku. Suprotno od drugih svetskih regiona, razvojne razlike u Evropi uglavnom rezultiraju iz različitih nivoa dohotka i delimično iz kraćeg životnog veka.

Ovo se naročito odnosi na različita polja infrastrukturnih i servisnih sistema (saobraćaj, telekomunikacije, vodosnabdevanje, zdravstvo, obrazovanje, itd.) i polja lokalnog razvoja. Zajedno sa privatnim kapitalom, iskustva tržišne ekonomije na polju upravljanja projektima, takođe se moraju češće koristiti. Partnerstva javnog i privatnog sektora moraju se razmotriti u svim evropskim regionima kao dopuna javnom sektoru, koji će i dalje imati važnu funkciju.

(27) Jedan od ključeva za uspeh javno-privatnog partnerstva je delotvorna administrativna struktura ne samo na nacionalnom već i na regionalnom i lokalnom nivou. Ona mora biti sposobna da uspostavi okvir za privatna ulaganja i efikasno prati sprovođenje projekata. Ugovorna pravila moraju stoga biti jasno postavljena.

(28) U kontekstu regionalno uravnoteženog i održivog razvoja, stambeni sektor ima posebnu ulogu zbog svoje socijalne funkcije, kvantitativnog značaja i višestrukih efekata na

ekonomiju i zapošljavanje. Ekonomski rast i demografske promene zajedno utiču promene u stambenim potrebama u kvantitativnom, kvalitativnom i lokacijskom smislu.

(29) Stambena izgradnja je zajedno sa obnovom i modernizacijom postojećeg stambenog fonda jedan od najvažnijih investicionih sektora u ekonomiji i uglavnom je finansirana od strane privatnog sektora. Unapređenje rentijerstva i stambenog vlasništva rezultat je mobilizacije privatnog kapitala nekoliko puta većeg od iznosa subvencija. Unapređenje stanovanja je značajno ne samo u okviru stambene i regionalne politike, već i u okviru svojinske politike. Ovaj poslednji aspekt je naročito važan i pogledu neophodnosti, koje rezultiraju iz demografskih promena, ljudi da u starijem dobu u većoj meri sami zadovolje svoje finansijske potrebe. Ovo je naročito važno i u pogledu sprovođenja socijalne politike preko stambenog fonda.

Principi planske politike održivog razvoja u Evropi

(30) Razvoj politike održivog prostornog razvoja za zemlje Saveta Evrope treba bazirati na sledećim principima regionalno uravnoteženijeg razvoja:

5. Promovisati teritorijalnu koheziju kroz uravnoteženiji društveni i ekonomski razvoj regiona i poboljšanu konkurentnost

(31) Prostorno – planske odluke i investicije trebalo bi bazirati na modelu policentričnog razvoja, kako na evropskom, tako i na nacionalnom i regionalnom nivou. To znači da bi trebalo dalje razvijati atraktivnost evropskih metropolitanskih područja i gradova-kapija i povećavati atraktivnost strukturalno slabih

regiona za investicije. To je posebno značajno u slučaju starih industrijskih regiona i ruralnih oblasti. Da bi to postigli, regionalne i lokalne vlasti bi trebale biti u službi aktivne implementacije politike prostornog razvoja. To zahteva postojanje demokratski ozakonjenih teritorijalnih organa vlasti, visok standard administrativnih postupaka i primenjenih politika u praksi, kao i povećano učešće građana i društvenih grupa u planiranju prostornog razvoja.

6. Podsticati razvoj koji je generisan urbanim funkcijama i poboljšati veze između grada i seoskog okruženja

(32) Urbane sisteme i funkcije, uključujući one u malim i gradovima srednje veličine trebalo bi razvijati tako da se stanovnicima okolnog područja (gravitacione zone, prim. prev.) olakša dostupnost do njih. Osnivanje i jačanje mreža gradova povećava komplementarnost tih gradova i stvara sinergiju i ekonomiju obima, podstiče specijalizaciju i proizvodi pogodnosti za ekonomsku utakmicu, istovremeno izbegavajući povezane zamke.

(33) Urbano – ruralno partnerstvo igra sve veću ulogu, posebno u razvoju mreža javnog transporta, revitalizaciji i diverzifikaciji ruralnih ekonomija, povećanju produktivnosti infrastrukture, razvoju rekreacionih zona za urbano stanovništvo i zaštiti i unapređivanju prirodnog i kulturnog nasleđa. Uslov za efikasno urbano – ruralno partnerstvo je dobra saradnja zasnovana na pravičnosti među lokalnim vlastima.

7. Promovisati uravnoteženiju dostupnost

(34) Pan – evropska transportna mreža mora biti brzo dovršena, kao preduslov dobre dostupnosti bilo kog dela Evrope (20. paragraf). Već zaključeni sporazumi o oblikovanju mreže moraju biti ispitani i dopunjeni sa stanovišta prostornog razvoja.

(35) U cilju postizanja regionalno uravnoteženijeg razvoja moraju biti poboljšane veze između malih i gradova srednje veličine kao i ruralnih i ostrvskih oblasti sa trans – evropskim mrežama i saobraćajnim centrima (železnice, auto – putevi, vodni putevi i luke, aerodromi ili intermodalni centri). Takođe je potrebno povećati regionalnu dostupnost stvaranjem unutarregionalnih veza koje nedostaju. S obzirom na neprestano povećanje saobraćajnih tokova, nužne su integralne strategije koje bi uzele u obzir različite saobraćajne modalitete i - u jednakoj meri – zahteve politike prostornog razvoja. Pri tome bi se morali uzeti u obzir oni tipovi saobraćaja, koji imaju manji uticaj na životnu sredinu: železnica, vodni putevi i pomorski saobraćaj.

8. Razvijati pristup informaciji i znanju

(36) Pojava informacionog društva je trenutno jedan od najznačajnijih fenomena koji preoblikuju društvo i njegovu prostornu strukturu. Naročito bi pažnja trebala biti posvećena tome da se nijednom regionu ne ograničava pristup informacijama fizičkim ili drugim ograničenjima. Trebalo bi poboljšati i proširiti telekomunikacione mreže tako da pokrivaju čitavo područje. Tarife ne bi smele biti zaštićene. Nacionalne i regionalne veze između dobavljača informacija i potencijalnih korisnika bi se morale podsticati putem tehnoloških parkova, instituta za transfer tehnologija, te istraživačkih i centara za obuku, kao i kroz osnivanje on-line banki podataka, koji pokrivaju oblasti proizvodnje, stručnih znanja i turizma da bi se svim regionima omogućio nastup na tržištu i poboljšale njihove veze sa svetskom ekonomijom.

9. Smanjivati štetne uticaje po životnu sredinu

(37) Potrebno je sprečiti probleme u životnoj sredinu, koji mogu biti posledica nedovoljne koordinacije sektorskih politika ili lokalnih odluka. Politika prostornog planiranja mora preduprediti ili ublažiti različite vrste šteta po životnu sredinu, na primer promovisanjem postupaka u poljoprivredi i šumarstvu, koji su manje štetni za životnu sredinu, podsticanjem adekvatnijih vidova saobraćaja i energetskih sistema za životnu sredinu, regeneracijom zapuštenih urbanih oblasti i sanacijom njihove životne sredine, prevencijom industrijskih akcidenata, regeneracijom područja ugroženih industrijskim zagađenjem i nekadašnjim vojnim aktivnostima kao i sprečavanjem suburbanizacije.

10. Povećati i zaštititi prirodne resurse i prirodno nasleđe

(38) Prirodni resursi ne pridonose samo pravilnoj uravnoteženosti ekosistema, već i atraktivnosti regiona, rekreacijskoj vrednosti i ukupnom kvalitetu života. Oni moraju biti zaštićeni. Konvencija o očuvanju evropske divljine i prirodnih staništa (1979)^{xiii} i Pan – evropska strategija biološke i pejzažne raznovrsnosti^{xiv} takođe se moraju poštovati u održivoj prostorno – planskoj politici.

(39) Integralne strategije za upravljanje vodnim resursima^{xv} trebale bi uključiti, između ostalog, zaštitu površinskih i podzemnih voda, monitoring korišćenja đubriva i navodnjavanja, tretman otpadnih voda itd. Interregionalni transfer vode jedino trebalo bi razmatrati samo kada su lokalni resursi nedovoljni ili ne mogu biti korišćeni po ekonomski racionalnoj ceni. Da bi se zaštitio kvalitet pijaće vode iz podzemnih izvora, od suštinskog značaja je omogućiti da svakom širenju mreža za snabdevanje vodom odgovara ekvivalentan porast u drenaži, tretmanu otpadnih voda i uređajima za odlaganje.

(40) Politika prostornog razvoja se brine o ponovnom uspostavljanju i konzerviranju ekosistema, uključujući ekološke mreže kao i močvare, koje predstavljaju deo takvih mreža. Da bi se dostigao ovaj cilj, različitim ekološkim elementima kao što su poluprirodne zone, vodni resursi, zdravi klimati i zapuštene industrijske lokacije potrebna je sanacija ili definisanje zaštitnih zona. Uspostavljanje koherentne mreže posebnih zaštićenih zona unutar Evropske Unije i zemalja kandidata, nazvan „Priroda 2000”^{xvi} je jedna od mera koja doprinosi ovom cilju. Odgovarajuće mere su potrebne da bi se njima bavili. Zajedno sa Evropskom konferencijom ministara životne sredine („Životna sredina za Evropu”) potrebno je pospešiti razvoj tih mreža na nivou cele Evrope.

7 Povećati fond kulturnog nasleđa kao razvojnog faktora

(41) Povećati privlačnost lokaliteta i regiona za investitore, turiste i generalno za javnost pomoću povećanja kulturnog nasleđa predstavlja jedan značajnih doprinosa ekonomskom razvoju i jačanju regionalnog identiteta. Politika prostornog razvoja treba doprineti integralnom upravljanju kulturnim nasleđem zasnovanom na ideji razvojnog procesa zaštite i konzerviranja, pri čemu bi se poštovala potrebe modernog društva. Mnoge države u Evropi poseduju spomenike koji prate tragove različitih umetničkih škola i smerova, što se odražava, na primer u renesansnim rutama, rutama reformacije i protivreformacije, venecijanskim, vizantijskim i turskim, hanzatskim i vikinškim, „art novo” rutama i rutama moderne umetnosti. Identifikacija svih tih stilova i razvoj zajedničkog pristupa u konzervaciji, obnovi i korišćenju trebalo bi biti predmet programa

velikih kulturnih ruta. Na isti način, vredno nasleđe koje je deo evropske industrijske i društvene istorije, moralo bi biti uključeno u njih i tako sačuvano za sledeće generacije. Nije samo u pitanju konzervacija prošlosti, već takođe i harmonija i kreativnost u prostornim odnosima između moderne arhitekture i urbanizma sa jedne strane i tradicionalnog nasleđa na drugoj strani.

(42) U mnogim državama članicama postoje vidovi istorijskog i kulturnog nasleđa koji zbog istorijskih promena, događaja i promena granica, ne pripadaju samo jednoj, već većem broju nacija, jezičkih zajednica i verskih grupa, od kojih neke više čak i ne žive u tim regionima. Politika prostornog razvoja mora sačuvati i poštovati uspomene svake nacionalnosti, jezičke zajednice i verske grupe, koje su stvorile specifičan vid kulturnog nasleđa.

Razvijati energetske resurse i pri tom očuvati bezbednost

(43) Politika prostornog razvoja podstiče promociju obnovljivih izvora energije kao povezanih, ekološki orjentisanih sistema i kompletiranje energetskih mreža na panevropskom nivou. Posebnu pažnju bi trebalo posvetiti razvoju transporta nafte i gasa iz područja Severnog mora, regiona Kaspijskog jezera i Ruske Federacije.

(44) S obzirom na visoku potrošnju energije u nekim ekonomijama, prednost treba dati efikasnijoj upotrebi energije i opreme koja je već dostupna. Trebalo bi poboljšati energetske efikasnost konvencionalnih elektrana, a zagađivanje vazduha smanjiti. Ovo takođe doprinosi smanjenju globalnog zagrevanja.

(45) Trebalo bi povećati bezbednost starih nuklearnih elektrana. Pored toga, na evropskom kontinentu postoje brojne nuklearne elektrane čiji se period eksploatacije završava u narednoj deceniji. Lokacije na kojima se one nalaze, moraće biti sanirane. Ovo će rezultirati novim zadacima za politiku prostornog razvoja.

11. Podsticati visoko kvalitetni, održivi turizam

(46) Politika prostornog razvoja teži korišćenju razvojnih mogućnosti, koje obezbeđuje turizam, posebno u slučaju siromašnih regiona. Prednost bi trebali imati visoko kvalitetni i održivi oblici turizma. Generalno, za to je potrebno temeljno

poznavanje ekosistema i broja posetioca koje neko područje može da podrži, kao i novi kontrolni instrumenti (regionalna procena uticaja). Oblici „mekog” turizma, koji su brižljivo prilagođeni lokalnim i regionalnim okolnostima, kao što je ekoturizam, mogu ponuditi brojnim regionima značajnu mogućnost za razvoj, koju bi u budućnosti trebalo iskoristiti.

12. Ograničiti uticaje prirodnih nepogoda

(47) Prirodne nepogode kao što su zemljotresi, uragani, poplave, snežne lavine, šumski požari i klizišta prouzrokuju svake godine ozbiljne štete u Evropi sa ozbiljnim posledicama po živote i zdravlje ljudi, po ekonomiju, po naseljsku strukturu i pejzaže. Preventivne mere trebale bi se preduzeti u kontekstu politike prostornog razvoja koja ima za cilj ograničenje obima štete i manju ranjivost naseljskih struktura. Ovo bi, na primer, trebalo uključiti mere u sferi korišćenja zemljišta i izgradnje.

Mere za prostorni razvoj različitih tipova evropskih regiona

(48) Kao dodatak principima koji se odnose na politiku održivog prostornog razvoja, predložene su detaljnije mere za prostorni razvoj evropskih kulturnih predela kao i posebne mere koje su usmerene ka postizanju uravnoteženijeg i održivog razvoja u individualnim evropskim regionima. Sama priroda ovih područja karakteriše ih kao prostore sa visokim stepenom biodiverziteta i delimičnog preklapanja. Zainteresovani akteri moraju odlučiti koja od predloženih mera bi trebala biti uzeta, sa kojim nivoom prioriteta u politici prostornog razvoja.

Kulturni predeli

(49) Evropa je sastavljena od mnoštva kulturnih predela. Oni su značajan deo evropskog nasleđa i svedok prošlih i sadašnjih odnosa između čoveka i njegove prirodne i izgrađene sredine. Razvoj proizvodnih tehnika u poljoprivredi, šumarstvu i industriji i promene u urbanističkom planiranju, saobraćaju i drugim tipovima infrastrukture, turizmu i provođenju slobodnog vremena su ubrzali transformaciju evropskih kulturnih predela i takođe mogu imati negativan uticaj na njihov kvalitet i korišćenje. Ovo se ne tiče samo dragocenih polu-prirodnih predela nego se odnosi generalno na sve tipove kulturnih predela, naročito onih koji predstavljaju suštinsku komponentu urbane sredine.

(50) Politika prostornog razvoja može da doprinese zaštiti, upravljanju i povećanju

predela usvajanjem odgovarajućih mera, naročito organizovanjem bolje interakcije između različitih sektorskih politika, uvažavajući njihove teritorijalne uticaje. Odgovarajuće mere u sferi zaštite predela uključuju:

- integraciju razvoja predela u prostorno planiranje kao i u sektorske politike kao što su one koje se odnose na ekonomiju, poljoprivredu, infrastrukturu i urbani razvoj, kulturu, životnu sredinu, društveni razvoj, što sve direktno ili indirektno utiče na razvoj predela;
- ispitivanje i opšta procena predela, analize njihovih karakteristika, njihovih ekosistema i sila i pritisaka koji su ih formirali; definicija i upotreba kvalitativnih ciljeva predela;
- implementacija integralnih politika usmerenih istovremeno ka zaštiti, upravljanju i planiranju predela;
- razmatranje razvoja predela u internacionalnim programima;
- jača prekogranična, transnacionalna i interregionalna saradnja na polju razvoja predela, razmene iskustva i istraživačkih projekata koji naročito uključuju lokalne i regionalne vlasti;
- jačanje svesti ljudi, privatnih organizacija i teritorijalnih vlasti o vrednosti predela, njihovom ekonomskom značaju, evoluciji i

mogućnostima njihovog očuvanja i poboljšanja;

- jača integracija razvoja predela u praktične programe različitih disciplina; interdisciplinarni programi obuke^{xvii}

13. Urbane sredine

(51) U cilju postizanja policentričnog razvoja evropske strukture naselja, predložene su dalje mere kao dodatak jačanju ekonomskog potencijala, kako bi se postigao održiv razvoj u manjim i većim gradovima. To uključuje:

- strategije razvoja koje su usvojene u lokalnom kontekstu i usmerene ka prevazilaženju efekata ekonomskog restrukturiranja;
- kontrolu ekspanzije urbanih područja (urbani rast): ograničavanje trendova koji idu ka suburbanizaciji povećanjem zaliha građevinskog zemljišta u manjim i većim gradovima, aktiviranje upražnjenih lokacija i upotreba metoda građenja kojima se štedi prostor, stvaranje građevinskog zemljišta pored saobraćajnih raskrsnica i železničkih stanica, promocija unutrašnjeg urbanog razvoja, podizanje kvaliteta života i stambenih uslova u urbanim područjima, što uključuje očuvanje postojećih ekosistema i stvaranje novih zelenih zona i biotopa.
- obnavljanje ugroženih delova grada i stvaranje mešavine različitih aktivnosti i socijalnih grupa u okviru urbanih struktura, naročito u gradovima u kojima se stvaraju područja društvenog isključivanja;
- pažljivo upravljanje urbanim ekosistemima, sa posebnim obzirom prema otvorenim i zelenim prostorima, vodi, energiji, otpadu i buci;
- stvaranje efikasnog saobraćaja, ali u isto vreme saobraćaja koji će se na prijateljski način odnositi prema životnoj sredini i koji će biti projektovan tako da doprinese održivoj mobilnosti.
- uspostavljanje planerskih tela izvan granica lokalne samouprave između individualnih gradova i opština koja će koordinisati planiranje i implementaciju mera;
- očuvanje i povećanje kulturnog nasleđa;
- razvoj mreže gradova.

(52) Manji i veći gradovi u novim državama članicama suočavaju se sa posebnim izazovima kao što su kako finansirati izgradnju stanovnika i održavati i poboljšati stambeni fond, naročito rekonstrukciju i privikavanje na nove potrebe (povećanje vlasništva nad kolima, zahtev za

arhitektonskim kvalitetom i povećana energetska efikasnost). Novi trendovi suburbanizacije i segregacije proizašli iz spontanih zahteva za stambenim vlasništvom mogu biti odbijeni povećanjem zaliha građevinskog zemljišta u aglomeracijama.

14. Ruralne sredine

(53) U cilju postizanja nezavisnog razvoja sela kao područja za život, obavljanje ekonomskih i rekreativnih aktivnosti i kao fizičkih regiona, sledeće mere su predložene kao dodatak pridržavanju relevantnih principa:

- jačanje politike prostornog planiranja usmerene ka očuvanju ravnoteže u otvaranju različitih mogućnosti za razvoj, koje utiču na ruralna područja (različite mogućnosti za zapošljavanje, promene u poljoprivrednoj proizvodnji, pošumljavanje, turizam, očuvanje prirode);
- očuvanje i poboljšanje sopstvenih resursa u ruralnim područjima sa osvrtom na diverzifikaciju ekonomske baze i pokretanje lokalnog stanovništva i onih uključenih u ekonomiju.
- ohrabrivanje malih i srednjih gradova kao i velikih sela da se ponašaju kao snabdevači usluga za svoja ruralna zaleđa i kao pogodne lokacije za stvaranje malih i srednjih preduzeća;
- povećanje pristupačnosti ruralnim područjima, naročito malim i srednjim gradovima i velikim selima;
- poboljšanje uslova života stanovnika ruralnih sredina i povećanje njihove atraktivnosti za sve populacione grupe, kao npr. mlade ljude i penzionere. Ovo zahteva aktivno učestvovanje poljoprivrednih, šumarskih i rudarskih preduzeća; očuvanje i dalji razvoj prirodnog i kulturnog nasleđa; sanaciju štete nanete životnoj sredini i uspostavljanje adekvatne infrastrukture i novih usluga, naročito u sferi turizma;
- poboljšanje snabdevanja i marketinga visoko kvalitetnih regionalnih poljoprivrednih, šumarskih i zanatskih proizvoda sa sela;
- ohrabrivanje seljaka i šumara da prilagode svoje načine korišćenja zemljišta lokalnim prilikama i da doprinesu očuvanju i obnavljanju biološkog diverziteta i tradicionalnog predela; naknada može biti isplaćena tamo gde su potrebe poljoprivrede ili

šumarstva različite od potreba zaštite prirode i očuvanja predela;

- podsticanje stvaranja mogućnosti za visoko kvalifikovane poslove, kao dela procesa ekonomske diverzifikacije, naročito prilikom stvaranja mogućnosti za zaposlenje izvan poljoprivrede kroz upotrebu novih informacionih i komunikacionih tehnologija.

(54) U prilično velikom broju država članica Saveta Evrope, veliki udeo populacije još uvek živi na selu. Da bi se sprečila nepoželjna emigracija širokih razmera iz ovih područja neophodne su efikasne politike za razvoj sela. Cilj bi trebalo da bude diverzifikacija ruralnih zanimanja i uspostavljanje novih urbano-ruralnih partnerskih odnosa. Na kraju, industrije za obradu i drugi generatori radnih mesta, npr. turizam, trebalo bi razvijati u privatnom sektoru. Regioni jezera i arhipelaga su suočeni sa sličnim problemima i takođe zahtevaju saradnju i razmenu iskustva.^{xviii}

15. Planine

(55) Planinski regioni predstavljaju izuzetne evropske potencijale i imaju brojne ekološke, ekonomske, socijalne, kulturne i poljoprivredne funkcije. Politika prostornog razvoja bi trebalo posebno i odgovarajuće da razmotri očuvanje i razvoj planinskih regiona. Parlamentarna Skupština i Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Evrope poklanjaju veliku pažnju planinskim regionima^{xix} u kontekstu strategije socijalne kohezije.

(56) Brojne mere politika prostornog razvoja za urbana i ruralna područja važe i za planinske regione. Integralna politika planinskih regiona trebalo bi, ipak, da bude autonoman deo šire evropske prostorne politike koja treba da obuhvati mere ekonomskog i socijalnog razvoja, zaštitu i upravljanje prirodnim resursima i poštovanje lokalnih tradicija i kultura. Takva politika ne sme zanemariti činjenicu da su planinski regioni, uprkos svojoj raznolikosti, koja bi trebalo da bude očuvana i promovisana, iskusili slične ekonomske, socijalne i envajromentalne probleme zbog svoje visine, topografije i klime. Treba takođe voditi računa o uslovima životne sredine planinskih regiona koji ne predstavljaju samo ograničenje, već i šansu za stanovništvo koje tamo živi i da je neophodno pronaći pravu ravnotežu između njihovog ekonomskog i socijalnog razvoja i zaštite prirode i životne sredine. Politika prostornog

razvoja planinskih regiona treba da uzme u obzir transregionalni karakter pojedinih planinskih regiona i potrebu da se implementira jedinstvena politika sa obe strane granice. Salzburška Konvencija iz 1991. godine o zaštiti Alpa i Evropska Strategija o biološkoj i predeonoj raznovrsnosti sadrže važne principe za politiku prostornog razvoja planinskih regiona.

(57) Politika prostornog razvoja kao aktivnost za usklađivanje treba da usmeri pažnju raznih sektorskih politika ka posebnim uslovima planinskih regiona. To podrazumeva:

- ekonomske politike, koje će promovisati diverzifikaciju i raznovrsnost zanimanja, zanate i mala i srednja preduzeća kao i kooperaciju između malih preduzeća;
- poljoprivredu i šumarstvo gde bi marketinške aktivnosti trebalo ojačati i politike razvoja bazirane na kvalitetnim proizvodima. Poljoprivredne i šumarske inicijative koje doprinose zaštiti i upravljanju životnom sredinom bi trebalo podržati. Zaštitu, razvoj i održivo korišćenje šuma bi trebalo da bude podstaknuto;
- inicijative koje doprinose razvoju kvalitetnog turizma, koji poštuje prirodne, ekonomske, socijalne i kulturne sredine planinskih regiona, treba da se neguju i podržavaju;
- snabdevanje javnim službama, bez diskriminacije prema planinskim regionima u poređenju sa ostatkom teritorije;
- promociju železnice, naročito za međunarodni i međuregionalni saobraćaj;
- zaštitu, održivo upravljanje i sanaciju zemljišta, vode, vazduha i predela i čuvanje flore i faune i njihovih staništa;
- održavanje i promociju identiteta stanovnika planinskih regiona i raznolikost i bogatstvo njihovog kulturnog nasleđa.

16. Priobalni i ostrvski regioni

(58) Evropski priobalni regioni nisu samo područja osetljivog prirodnog nasleđa nego i važna žarišta ekonomskih i komercijalnih aktivnosti, lokacija za konverziju industrije i energije, polazna tačka za eksploataciju primorskih i podmorskih resursa i naročito atraktivna područja za turizam.

(59) S obzirom na to, da ovako širok dijapazon aktivnosti može stvoriti brojne konflikte, za ovakve regione neophodna je politika integralnog i održivog prostornog razvoja koja

ne pokriva samo priobalne delove već i kontinentalno zaleđe. Konceptija integralnog upravljanja priobalnim područjima, bi trebalo da uzme u obzir međusoban uticaj ekonomskih aktivnosti, socijalnih i zahteva životne sredine kada se koriste prirodni resursi priobalnih područja i prema tome olakša proces donošenja odluka prilikom procene investicija. Integralno upravljanje priobalnim zonama bi trebalo da bude sistemskom komponenta regionalnog planiranja na raznim nivoima. U tom smislu su od posebnog značaja, transgranična saradnja i međunacionalna kooperacija dalje od mora.

(60) Najveći broj ostrvskih regiona u Evropi, iako vrlo različiti u smislu geografskog položaja i nivoa razvoja, će iskusiti dodatni pritisak razvoja na račun svojih ograničenih resursa i pristupačnosti. Postoji blizak odnos između održivog razvoja ostrvskih regiona i strategija koje ih integrišu u internacionalna i evropska tržišta, istovremeno štiteći lokalni identitet i održavajući ravnotežu između ekonomske efikasnosti, socijalne pravde i zaštite životne sredine. Od posebnog značaja su sledeći aspekti politike:

- različite mogućnosti zapošljavanja kroz povećanje sopstvenih resursa i razvoj javnih službi, naročito na ostrvima koji isuviše zavise od turizma. U ovom kontekstu, posebnu pažnju treba obratiti na stalne poslove.
- poboljšanje kvaliteta životne sredine kao strateškog elementa lokalnog identiteta i veće regionalne i međunarodne konkurentnosti. U tom smislu, treba obratiti pažnju na industrijske aktivnosti u priobalnim državama, čiji prekogranični uticaji mogu da utiču na kvalitet životne sredine ostrva, naročito na Mediteranu;
- razvoj sistema inovacija u sferi upravljanja vodom, energijom i otpadom, uzimajući u obzir nedostatak lokalnih resursa kao i osetljivost životne sredine;
- poboljšanje saobraćajnih veza sa kopnom kao i između ostrva.

17. Euro-koridori

(61) Veoma su značajni podsticaji koje su lokalne i regionalne ekonomije dobile zahvaljujući saobraćajnom investiranju u Eurokoridore („regionalni podsticaji”). Sa stanovišta politike prostornog razvoja, oni ne smeju biti razmatrani samo kao elementi sveobuhvatnog opskrbljavanja saobraćajnom

infrastrukturom. Njihova interakcija sa strukturom naselja, regionalnom ekonomijom, regionalnim saobraćajnim mrežama i zahtevima za zaštitom životne sredine i predela, takođe mora da se uzme u obzir. Stoga, glavni saobraćajni projekti ne bi trebalo da se preduzimaju bez procene njihovog direktnog ili indirektnog uticaja na okolinu. Moraju se preduzeti strukturalne planerske mere kako bi se smanjili bilo kakvi negativni efekti i istakli njihovi pozitivni uticaji na lokalnom i regionalnom nivou. Takve mere bi trebalo da sadrže procene uticaja na prostor i životnu sredinu za planove, programe i projekte, koordinaciju regionalne i međuregionalne infrastrukture, planiranje predela širokih razmera, obezbeđujući zaštićena područja ili koncentraciju puteva, pruga i plovnih puteva u jednom koridoru.

(62) Glavne saobraćajne nodalne tačke, kao što su putne raskrsnice, važne stanice, tovarni distributivni centri, aerodromi ili kopnene luke mogu imati poseban značaj za prostorni razvoj. Njihov uticaj se proteže i izvan njihove neposredne okoline i obuhvata čitave regione. Eurokoridori bi trebalo da se razmotre kao nešto više od samo saobraćajnih koridora. U budućnosti bi trebalo dati prednost razmatranju međusobnog uticaja saobraćajnih kapaciteta i razvoja naselja, sa osvrtnom na integralan prostorni razvoj i saobraćajne politike. Ukoliko obimni planovi budu uzeli u obzir uticaj Eurokoridora na prostorni razvoj, npr. urbanizaciju, stanovništvo i ekonomske trendove, to bi moglo da stvori značajnu dodatnu vrednost u socijalnim, ekonomskim i ekološkim sferama.

18. Aluvijalne ravni i tresetišta

(63) Aluvijalne ravni i tresetišta predstavljaju poseban izazov za prostorno planiranje, jer su koncentrisana na relativno uske i ograničene delove kopna. Karakterišu ih značajni i vrlo vredni prirodni elementi (vodeni tokovi, vlažna zemljišta sa bogatim i osetljivim ekosistemima i visoko kvalitetnim predelima, itd.) i intenzivne i raznovrsne ljudske aktivnosti kao što je industrijska proizvodnja i gradska naselja, saobraćajna infrastruktura i saobraćajni tokovi, proizvodnja energije uključujući hidro i nuklearne centrale, kamenolome peska i šljunka, regulisane vodene tokove, kanalizaciju, rekreativne aktivnosti i kapacitete. Oni su često

kulturni predeli oblikovani tokom vekova i sa visokim ekonomskim i ekološkim potencijalom. Doprinos prostornog planiranja smanjenju periodičnog plavljenja koje utiče na mnoge evropske rečne sisteme nije još uvek adekvatno prepoznat. U ovom kontekstu bi trebalo uzeti u obzir ceo rečni sliv. Na ovaj način može da se smanji ekonomska šteta.

(64) Konflikti između različitih funkcija plavnih područja su procenjeni i smanjene politikom integralnog prostornog planiranja. Sledeći elementi su naročito važni:

- zaštita posebno ranjivih ekosistema;
- u većoj meri održivo upravljanje sistemom voda u celom rečnom slivu sa posebnom pažnjom na kvantitet vode, što bi trebalo da se odnosi na zadržavanje, infiltraciju i otpor rečnog korita, reke i njenih pritoka;
- integrisanje upravljanja sistemom voda za ceo rečni sliv u prostorno planiranje na različitim nivoima;
- prevencija plavljenja i zagađenja vode ohrabrivanjem saradnje na polju integralnog i održivog upravljanja transgraničnim i transnacionalnim rečnim basenima.
- ograničavanje ekspanzije gradova u vrednim ekološkim oblastima i onim potencijalno ugroženim od poplava;
- sastavljanje programa za očuvanje malog broja prirodnih ili poluprirodnih vodenih tokova, koji još uvek postoje u Evropi, naročito kod novih država članica Evropske Unije.

19. Napušteni industrijski i vojni kompleksi

(65) Globalizacija ekonomije vodi ka brzom zastarevanju mnogih industrijskih fabrika u Evropi i ka zanemarivanju oblasti u kojima se one nalaze. Razvoj strategije bezbednosti i smanjenje vojnih snaga dovode do napuštanja vojnih oblasti u celoj Evropi, koje sada moraju da dobiju novu namenu. Zadatak politike prostornog razvoja jeste da rehabilituje bivše industrijske i vojne lokacije i njihova okruženja i da ih stave na raspolaganje za druge svrhe, kako bi se ograničila izgradnja na novom zemljištu što je manje prihvatljivo sa ekološkog stanovišta. Ovde bi takođe trebalo da se primene mere politike prostornog razvoja za urbana područja kako bi se stvorila atraktivna sredina za investitore. Ekonomska diverzifikacija bi trebalo da bude promovisana naročito:

- obnovom životne sredine područja uništenih industrijskim zagađenjima;
- obnovom manjih i većih gradova u industrijskim regionima, naročito obezbeđivanjem usluga, čišćenjem kontaminiranih industrijskih lokacija i poboljšanjem urbane sredine;
- ponovnom obukom i daljom edukacijom nezaposlenih radnika;
- razvojem tehnoloških centara koji rade na transferu tehnologije i stvaranju novih biznisa korišćenjem naprednih tehnologija;
- poboljšanjem pristupačnosti i razvojem informacionih i telekomunikacionih tehnologija;
- organizovanjem međuregionalne i međunacionalne saradnje, kako bi se smanjila izolacija i stvorile nove inicijative i nov zamajac rasta.

20. Granični regioni

(66) Tokom poslednjih decenija, znatno se razvila transgranična saradnja u sferi prostornog razvoja među starim državama članicama Saveta Evrope, zahvaljujući akcijama država, regiona i lokalnih vlasti. Transgranična saradnja sada predstavlja poseban izazov novim državama članicama, s obzirom na to da su njihove granice bile godinama zatvorene, da su nove granice stvorene i granični regioni generalno prilično marginalizovani. Razvoj transgranične saradnje je osnovni preduslov za ekonomski razvoj graničnih regiona i njihovu političku i socijalnu koheziju, naročito kad se uzme u obzir da brojne manjine žive na određenim stranama dotičnih granica. Oko 140 evropskih regiona je uspostavljeno u međuvremenu širom kontinenta i oni čine pionirski posao u transgraničnoj saradnji.

(67) Politika prostornog razvoja u graničnim regionima i prekogranična saradnja uključuju usvajanje zajedničkog pristupa razvoju u formi prekograničnih strukturnih shema i zajedničkih planova. Posebnu pažnju bi trebalo obratiti na:

- razvoj prekogranične saobraćajne i telekomunikacione infrastrukture i javnih servisa;
- prekogranično očuvanje i održivo korišćenje prirodnih resursa (naročito u slučaju planinskih i priobalnih regiona, šuma i vlažnih zemljišta, itd.) i vodnih resursa;
- uzimanje u obzir prekogranične dimenzije u snabdevanju javnim i privatnim servisima;

- koherentno planiranje prekograničnih konurbacija, gradova i naseljenih područja etničkih zajednica;
- organizaciju prekograničnih područja zapošljavanja;
- borbu sa uticajem prekograničnog zagađenja.

Jačanje saradnje između država članica Saveta Evrope i učesne regiona, opština i građana

1 Mogućnosti stvorene razvojno orijentisanim prostornim planiranjem

(68) Prostorni razvoj je politički zadatak saradnje i učesne. „Vodeći principi” su osnova za određivanje projekata i mera, koji su važni sa stanovišta politike prostornog razvoja i koji imaju uticaja na više država. Velika raznovrsnost strukturnih i prostornih mera u kontekstu politike prostornog razvoja, zahteva interdisciplinarnu integraciju i saradnju između relevantnih političkih tela i vlasti. Njihova uloga se sastoji u stvaranju okvira za transnacionalne, međuregionalne i međuopštinske odluke. Protivrečnosti bi trebale biti izbegnute, a sinergija pojačana. Dugoročni i koncept planiranja prostora širokih razmera, koji prevazilazi nacionalne granice bi trebalo da ponudi razumljivu i naprednu perspektivu razvoja regiona, koja bi mogla da posluži kao okvir za arbitriranje između pojedinačnih projekata i mera. Ovo je posebno važno u slučaju novih država članica, gde je razvoj trenutno često zasnovan na projektima promovisanim na lokalnom nivou od strane državnih i međunarodnih tela, iako takvi projekti nisu još integrisani u okvir šireg razvoja i nisu dovoljno praćene konsultacijama građana i lokalnih vlasti.

2 Razvijanje aktivnosti saradnje na evropskom nivou na bazi „Vodećih principa”

(69) Neka evropska područja su već stekla osnovna iskustva o saradnji u oblasti prostornog razvoja. Usvajanje ESDP-a („Planiranje evropskog prostornog razvoja”) je bio važan korak koji su učinile članice EU za svoju buduću saradnju. U Baltičkom regionu, Konferencija ministara odgovornih za prostorno planiranje je predložila niz mera sa ciljem implementacije prostorne vizije za region Baltičkog mora (VASAB 2010). U sprovođenju VASAB 2010 Plus projekta, prostorna vizija se ažurira na

osnovu iskustva i novih informacija i transformiše u revidiran akcioni program za prostorni razvoj regiona. Na ovaj način definišu se prioritete za INTERREG IIB Community Initiative program za period 2000-2006., a ključni projekti se pripremaju. Bliska saradnja u oblasti prostornog planiranja, takođe počinje u centralnom, jadranskom, dunavskom i jugoistočnom evropskom prostoru (CADSES). Referentni dokument u ovom kontekstu je izveštaj „Strategije za integralni prostorni razvoj” (VISION PLANET), koji je predstavila grupa stručnjaka. Sve države članice Saveta Evrope, kao što su države koje izlaze na Crno more i države Kavkaskog regiona kao i drugi regioni Ruske Federacije, bi trebalo srednjoročno da budu uključene u ovu saradnju.

(70) Saradnja na polju prostornog razvoja između međunarodnih organizacija, posebno institucija Saveta Evrope i Evropske Unije, mora sada biti intenzivirana. Na sastanku ministara EU odgovornih za prostorni razvoj u Tampereu (Finska, oktobar 1999.), zemlje članice i Evropska Komisija su predložile ojačavanje političke i tehničke saradnje sa zemljama kandidatima i susednim zemljama koje nisu članice. Na ovaj predlog bi trebalo dati pozitivan odgovor.

(71) U skladu sa postojećim telima za saradnju na polju prostornog razvoja, preporučljivo je nastaviti korak po korak ka razvoju buduće saradnje i osloniti se na postojeće njene strukture i iskustva i koristiti njihov potencijal. Transnacionalna područja saradnje su se razvila u kontekstu INTERREG programa Evropske Unije (vidi mape u Prilogu)^{xx}; one uključuju većinu država članica Saveta Evrope. Odabrani projekti su usmereni da obezbede sprovođenje ne samo „Perspektiva evropskog prostornog razvoja” (ESDP), već i Vodećih principa.

(72) Evropska Unija takođe obezbeđuje podršku prostornom razvoju trećih zemalja kroz

programe PHARE, TACIS, MEDA, SAPARD i ISPA. EU bi trebalo da predstavi odgovarajuće predloge za koordinaciju INTERREG programa sa podržavajućim programima, u cilju obezbeđivanja transnacionalne, međuregionalne i prekogranične saradnje među regionima EU i regionima „trećih” zemalja.

(73) Pripreme regionalizovano uporedivih prostornih informacija, posebno u novim državama članicama Saveta Evrope, je posebno važno kao prvi korak u međunarodnoj i prekograničnoj saradnji. Ovo bi moglo stvoriti osnovu za uporednu analizu trendova u prostornom planiranju (prostorni monitoring) u svim državama članicama Saveta Evrope. Prostorno monitoring ne bi trebalo da se bavi samo kvantitativnim indikatorima već i kvalitativnim informacijama, posebno onim vezanim za endogene resurse i potencijal regiona. Pristup bi trebalo da bude što je više moguće pragmatičan, sa tehničkom organizacijom ili malom grupom stručnjaka iz svake države članice. Analize trendova bi trebalo vršiti svake godine sa ograničenim brojem tema, praćene uporednim sintezama nalaza. ECE i OECD su već proizvele značajne doprinose koji bi se trebali dalje razvijati.

(74) Pored toga, projekti značajni za politiku prostornog razvoja mogu biti podržani od strane međunarodnih finansijskih institucija kao što su: Svetska banka, Razvojna banka Saveta Evrope, Evropska banka za razvoj i obnovu i Evropska investiciona banka, koje bi trebalo da budu bliže uključene u aktivnosti evropske saradnje na polju prostornog razvoja.

Horizontalna saradnja

(75) U pripremi projekata prostornog razvoja, posebno je važna horizontalna saradnja sa sektorskim politikama koji imaju značajan geografski uticaj (na primer: saobraćajna i ekološka politika). U cilju što boljeg procenjivanja uticaja širokih razmera sektorskih odlučivanja u ranoj fazi, procedure kao što je „procena regionalnog uticaja” velikih infrastrukturnih projekata biće primenjena u raznim državama članicama. Posebno važan zadatak horizontalne saradnje je prekogranična koordinacija razvojnih projekata među državama članicama Saveta Evrope uključujući njihove regionalne i lokalne vlasti.

(76) Horizontalna saradnja, međutim, nije poverena sektorskim politikama vezanim za infrastrukturni sektor, što se, takođe tiče ekonomskih, finansijskih i socijalnih politika u celini. Različiti prostorni uslovi i teritorijalni uticaji koji se mogu očekivati od njihovih programa i mera trebalo bi uzeti u obzir na samom početku pripreme odluka u ovim sektorima.

21. Vertikalna saradnja

(77) Saradnja između različitih administrativnih nivoa, je od posebne važnosti za evropsku politiku prostornog razvoja. Ona bi trebalo da bude organizovana tako da se lokalnim i regionalnim vlastima omogući da prilagode svoje ciljeve prostornog razvoja merama donetim na višem nivou, dok zauzvrat nacionalne vlasti prilikom odlučivanja uzimaju u razmatranje ciljeve, planove i projekte predložene na regionalnom i lokalnom nivou (po principu reciprociteta).

(78) Dok se nacionalne vlasti uglavnom fokusiraju na glavne teme od međunarodnog, nacionalnog, i međuregionalnog značaja, regionalni nivo je odgovoran, uz dogovor sa lokalnim vlastima i javnošću, da osigura održivost i koherentnost prostornog razvoja. Od svih nivoa se zahteva da rade zajedno u cilju osiguravanja održivog prostornog razvoja.

(79) Principi subsidijarnosti i reciprociteta u politici prostornog razvoja, mogu funkcionisati samo ako su razvijene odgovarajuće moći na regionalnom nivou. Regionalne i lokalne vlasti imaju, u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi i nacrtom Evropske povelje o regionalnoj samoupravi, značajnu odgovornost za politike prostornog razvoja.

(80) Ispravno prihvatanje principa subsidijarnosti i reciprociteta je zato posebno važno za sve države članice Saveta Evrope. Iako je regionalizacija poslednjih decenija napravila značajan napredak u većini starih članica Saveta Evrope, nove članice tek počinju da uspostavljaju tela regionalne vlasti. U pogledu geografske polarizacije ekonomskog razvoja i rastućih regionalnih razlika u mnogim novim državama članicama, jačanje regionalnih veza političkog i administrativnog sistema je suštinsko ako se želi postići održiviji i regionalno uravnoteženiji oblik regionalnog razvoja.

(81) Intenzivnija saradnja, posebno među regionima i gradovima starih i novih članica Saveta Evrope, na primer u obliku aranžmana regionalnog „bratimljenja”, je izuzetno koristan. Nove države članice imaju značajno iskustvo u prostornom planiranju i razvoju. Međutim, njihovo iskustvo je i dalje ograničeno u odnosu na to kako tržišne sile utiču na procese prostornog razvoja, izazove koji proizilaze iz transnacionalnog prostornog planiranja i srodnim procedurama za koordiniranje aktivnosti. Obezbeđivanje „know-how”-a i tehničke pomoći organima nadležnim za prostorno planiranje trebalo bi biti sistemski i sastavni deo saradnje između starih i novih članica. Program obuke na ovom polju bi trebalo uspostaviti bez odlaganja.

22. Učešće društva u procesu prostornog planiranja na širokoj osnovi

(82) Još 1983. godine, Evropska povelja o regionalnom/prostornom planiranju je privukla pažnju na potrebu za aktivnim javnim učešćem u procesu prostornog planiranja. Sledeće godine su potvrdile ovu potrebu. Osim ovakvog učešća u lokalnim, regionalnim i supraregionalnim projektima, učešće evropskog društva i socio-ekonomskih učesnika, na primer nevladinih organizacija, postalo je neophodno. Njihovo učešće u ranoj fazi procesa daje značajan doprinos ne samo povećanju šansi za uspeh procesa planiranja, već i izbegavanju neproaktivnih investicija. Društveni konsenzus je vrlo važan, ne samo za uspeh lokalnih i regionalnih inicijativa; on takođe kreira dinamično okruženje za spoljne investitore i ekonomske učesnike. Učešće mlađe generacije u procesu planiranja povećava šanse za zainteresovanost javnosti za dugoročno planiranje njihove matične regije i efikasno i inovativno učešće. Ovo je suštinski važno u dobijanju šire podrške za „Evropsku ideju”.

Pregled

(83) Evropska prostorna integracija je rezultat stalnog procesa koji se odvija u malim koracima, u kojima značajnu ulogu igra saradnja, koja prevazilazi nacionalne granice između država članica Saveta Evrope, posebno među evropskim regionima i opštinama. Kao vizija integrisane Evrope, **Vodeći principi** predstavljaju referentni dokument politike za brojne mere prostornog razvoja i inicijative koje se preduzimaju na evropskom kontinentu, posebno u transnacionalnoj i internacionalnoj saradnji. Aktivnosti prostornog razvoja

Evropske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT) u okviru Saveta Evrope, uspostavljaju važnu osnovu za harmoničnu evropsku integraciju, skretanjem pažnje na teritorijalnu dimenziju demokratije i socijalne kohezije. Usvajanje **Vodećih principa za održiv prostorni razvoj evropskog kontinenta** i njihovo razmatranje pri odlučivanju o politici prostornog razvoja, značajno će olakšati saradnju širom kontinenta, sa ciljem stvaranja regionalno uravnotežene i održive Evrope.

-
- ⁱ Savet Evrope, Evropska konferencija ministara odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT): „Evropska povelja za prostorno/regionalno planiranje” usvojena 20. maja 1983. godine u Toremolinosu, Španija.
- ⁱⁱ Samit Šefova i Vlada država članica Saveta Evrope, Strazbur, 10-11. oktobra, 1997. godine, Konačna deklaracija.
- ⁱⁱⁱ Idem: Akcioni plan
- ^{iv} Skica evropske konvencije o transgraničnoj saradnji između lokalnih zajednica ili uprava, 21. maj, 1980. godine
- ^v Strategija regionalnog planiranja Evrope, usvojena na 6. Konferenciji CEMAT-a 1988. godine u Lozani. Strazbur, 1992.
- ^{vi} Evropska Povelja za lokalnu samoupravu, Strazbur, 15. oktobar, 1985. godine.
- ^{vii} Vidi Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Evrope: Preporuka 34 (1997) za Nacrt Povelje regionalne samouprave, 5. juna, 1997. godine.
- ^{viii} „Perspektive prostornog razvoja Evrope”, usvojene na neformalnom Savetu ministara odgovornih za prostorni razvoj u Postdamu, Nemačka, maj, 1999. godine.
- ^{ix} „Baltička Agenda 21 za baltički region”, usvojena na 7. Konferenciji ministara inostranih poslova Saveta Baltičkog mora, Niborg, Danska, jun, 1998. godine.
- ^x „Vizija i strategija za područja oko Crnog mora 2010” – Ka okviru za prostorni razvoj baltičkog regiona. 3. Konferencija ministara odgovornih za prostorni razvoj baltičkih država, Talin, decembar 1994. godine. „Od koncepta ka akciji”, 4. Konferencija ministara odgovornih za prostorni razvoj baltičkih država, Stokholm, oktobar, 1996. godine.
- ^{xi} Strukturne sheme za Beneluks, Brisel, 1998. godine.
- ^{xii} „Strategije za integrisani prostorni razvoj područja Centralne, Jadranske i Dunavske Evrope”, usvojene na 4. seminaru Panel projekta, Beč, januar, 2000. godine.
- ^{xiii} „Konvencija o očuvanju evropske divljine i prirodnih staništa”, Bernska Konvencija, 1979.
- ^{xiv} „Pan – evropska strategija biološke i pejzažne raznovrsnosti”, usvojena na Konferenciji ministara „Životna sredina Evrope”. Sofija, oktobar, 1995.
- ^{xv} Implementacija Rezolucije br.2 11.-og CEMAT-a na Kipru, 1997.
- ^{xvi} Direktiva „Flora, fauna, staništa”. Savet Direktive 92/43/EEZ od 21. maja, 1992. godine o konzervaciji prirodnih staništa i divljih vrsta. O.B. L206/7 od 22. jula, 1992.
- ^{xvii} Evropska konvencija o predelima, SM (2000) 98 prerađena 2, usvojena od strane Komiteta Zamenika ministara na njihovom 718. sastanku 19. jula, 2000. godine.
- ^{xviii} Odluka o daljoj proceduri koja se odnosi na Preporuku 1296(1996) Parlamentarne Skupštine o „Evropskoj Povelji o ruralnim područjima” biće doneta posle 12. CEMAT-a 7/8. septembra 2000. u skladu sa odlukom Komiteta ministarskih predstavnika koja je doneta 1-2 jula 1999. godine.
- ^{xix} Vidi Preporuku 14 (1995) i 75 (2000) Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Evrope, kao i Preporuku 1274 (1995) Parlamentarne Skupštine. Odluka o daljoj akciji koja se odnosi na ove preporuke, biće doneta u skladu sa odlukom Komiteta ministarskih predstavnika od 1-2 jula 1999., iza kojeg sledi 12. CEMAT (7/8 septembar, 2000.)
- ^{xx} Komunikacija uspostavljena od strane Komisije ka državama članicama 28. aprila, 2000. godine, postavlja direktive za Inicijativu zajednica koja se odnosi na trans-evropsku saradnju sa namerom da se podstakne skladan i uravnotežen razvoj evropske teritorije INTERREG III (OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, 2000/C 143/08 od 23. maja, 2000. godine, str. 6-29)